

Dakshinamurti – de bron van spirituele kennis

Swami Dayananda over de visie en traditie van Advaita Vedanta

www.advaita.nl

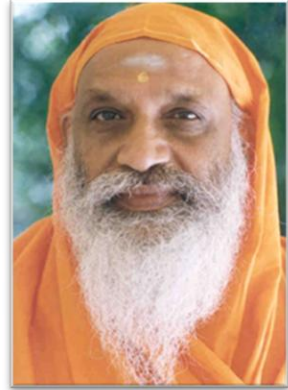
©2015

Inhoud

Voorwoord	3
Ik ben zowel het subject als het object	4
De waarheid van het subject kun je niet toevallig ontdekken	5
Vedanta is geen geloof, maar een onthuld kennismiddel	6
De hemel is geen eindbestemming	7
Vedanta weerlegt de overtuiging over jezelf dat je beperkt bent	8
Je houdt niet van objecten of mensen, maar van het tevreden zelf	9
Het tevreden zelf is mijn ware natuur	10
Drie middelen voor zelfkennis	11
Vedanta is een verifieerbaar kennismiddel	11
De onderwijsmethode van Vedanta	14
Toekenning en weerlegging; de methode voor zelfkennis	15
Voorbeeld van een acteur op het toneel	16
Zelfkennis geeft me vrijheid	16
Het belang van een gekwalificeerde leraar	17
De Bhagavad Gita: Arjuna's verhaal is jouw verhaal	18
De leraar neemt de duisternis van onwetendheid weg	19
Wie was de eerste guru?	20
Dakṣiṇāmūrti, de oorzaak van het universum en bron van alle kennis	20
Dakṣiṇāmūrti als de eerste leraar	22
Dakṣiṇāmūrti helpt je obstakels te overwinnen	23

Voorwoord

Advaita Vedanta is een onderwijstraditie die ons vertelt dat er tussen het individu, de wereld en God een volmaakte gelijkenis of eenheid bestaat. Het begrijpen van deze eenheid, wat gelijk staat aan het begrijpen van ons zelf, is het doel achter alle menselijke doelen. Swami Dayananda Saraswati (1930 - 2015) was een vooraanstaand Vedanta-leraar die de traditionele Advaita Vedanta meer dan vijftig jaar over de hele wereld onderwees.

Als geen ander wist hij de subtiële kennis van Vedanta boeiend en helder te communiceren. Dit boekje geeft een eerste indruk van de visie en onderwijstraditie van Vedanta.

Kijk voor meer informatie op www.advaita.nl en www.viveki.nl

Feitelijk kan de wereld omschreven worden als ‘alles waar je je bewust van bent’. Je kunt niet beweren dat iets bestaat, als je je er niet bewust van bent. De wereld is niet alleen alles wat je kent; ook alles wat je niet kent en op een later tijdstip kunt leren kennen maakt deel uit van de wereld. En alles wat iemand anders kent is ook de wereld. Met andere woorden: de wereld bestaat uit wat je kent en uit wat je niet kent. Zelfs als je het ongekenste nooit zult leren kennen, dan nog ken je het als iets dat je niet kent; je bent je bewust van je onwetendheid. Wat je kent en wat je niet kent; deze twee dingen vormen samen wat we de wereld noemen.

Ik ben zowel het subject als het object

Deze wereld waar ik me bewust van ben, bestaat uit vele dingen en wezens. Het zijn allemaal objecten die ik ken. Is deze wereld totaal onafhankelijk van mij, degene die de wereld objecteert, of ben ik deel van het geheel? De *śāstra* zegt niet enkel dat ik onderdeel uitmaak van het geheel, maar dat ik zowel het subject als het object ben. Ik ben de bewuste kenner van de wereld, en de wereld is ook mijzelf. Wat is die gemeenschappelijke basis van de kenner en het gekende, het subject en het object dan? Het subject dat het object objecteert kan de gemeenschappelijke basis niet kennen; het subject kan alleen het object kennen. Onze gebruikelijke kennismiddelen – waarneming en verschillende vormen van gevolgtrekking – beschouwen het subject, de kenner, als iets vanzelfsprekends en richten zich op het object. Ze zijn niet bedoeld om ons de basis, die het subject en object met elkaar verbindt, te tonen. Hoewel we onszelf wel ervaren, lijken we onze werkelijke natuur niet op te merken, omdat de kenner als het ware voortdurend naar buiten kijkt. Onze gebruikelijke kennisinstrumenten – ons lichaam, onze geest en zintuigen – kunnen onze ware natuur niet ‘zien’ en zijn daar ook niet voor bedoeld.

Dit komt omdat jij het subject bent, dat de verschillende kennismiddelen gebruikt om een object te kennen. Alles wat je kent is een object – inclusief

tijd, ruimte en alles dat binnen het universum van tijd en ruimte bestaat. Als er een gemeenschappelijke basis bestaat, die jou en het universum van tijd en ruimte insluit, dan kun je het onmogelijk leren kennen met de kennismiddelen die je tot je beschikking hebt.

De waarheid van het subject kun je niet toevallig ontdekken

Om verschillende redenen zul je dit idee moeten opgeven. Alle kennismiddelen waarover je beschikt bevinden zich buiten jou. Dat wil zeggen, jij, het subject, gebruikt ze om dingen anders dan jezelf te kennen. Ten tweede, de kennis die je met behulp van deze middelen verkrijgt, is het product of de ontdekking van een mens; het valt binnen het domein van wat een mens in staat is uit te dokteren.

Als mens heb je de mogelijkheid om toevallig iets te leren kennen, als datgene objectiveerbaar is met je kennismiddelen. Je kunt echter niet toevallig ontdekken dat je het geheel bent. Hoe zou je op deze waarheid kunnen stuiten? Als jij het subject bent dat een kennismiddel gebruikt om dingen anders dan jezelf te kennen – dingen die je kunt objectiveren met behulp van je geest of zintuigen – hoe zou je dan de ware natuur van jezelf, het subject, kunnen aantreffen?

Het is wel mogelijk om toevallig een objectiveerbare empirische waarheid te ontdekken. Een voorbeeld hiervan is de ontdekking van penicilline. Een wetenschapper was een bepaalde bacteriënstam aan het kweken voor een ander experiment. Toen de bacteriën onverwacht doodgingen, ging hij op zoek naar de oorzaak. Hij ontdekte een schimmelvorming op de bacteriën, en in daaropvolgende experimenten met die schimmel kwam hetzelfde resultaat naar voren. Toen wist hij dat hij een belangrijke ontdekking had gedaan. Dankzij deze wetenschapper kunnen we nu allerlei chirurgische ingrepen uitvoeren. Of beter gezegd: dankzij de penicilline. De wetenschapper reageerde verbaasd toen hij geprezen werd voor de ontdekking. Hij zei dat hij zelf niet verantwoordelijk was voor de substantie die hij toevallig ontdekt had; de substantie was daar gewoon, en ieder ander had hetzelfde kunnen ontdekken. Zijn bescheidenheid was

gebaseerd op de erkenning van het feit dat elk object toevallig ontdekt kan worden.

Echter, dat wat niet geobjectiveerd kan worden, kan nooit toevallig ontdekt worden. De essentie, de gemeenschappelijke basis van het subject en het object, kun je niet toevallig aantreffen, omdat jij die essentie zelf bent. Het is onmogelijk om te stuiten op de kennis dat jij de essentie bent, want deze kennis moet van de essentie zelf vandaan komen – van dezelfde essentie die het mogelijk maakt om dingen te ontdekken en om alle kennismiddelen te hanteren. Alleen de bron van deze wereld zelf, de bron van alle kennis, kan ons deze kennis geven. De bundel kennis die van deze bron afkomstig is wordt Vedanta genoemd, aangezien het zich bevindt in het laatste deel (*anta*) van de Vedas. We beschouwen het als een kennismiddel. En omdat het een kennismiddel is, is het geen kwestie van geloof.

Vedanta is geen geloof, maar een onthuld kennismiddel

Over het algemeen gelooft men dat religieuze geschriften zijn onthuld. Men gelooft dat de Bijbel onthuld is door God, en het evangelie door de Zoon van God, wiens woorden zijn verzameld door zijn discipelen. Later zei de profeet Mohammed dat hij de verkozen spreekbuis van God was. Hij zei dat God in zijn dromen tot hem had gesproken, en dat hij Gods woorden heeft verzameld in verzen (*suras*), die de Koran vormen. Het lijkt erop dat God verschillende dingen aan het onthullen is aan verschillende mensen in verschillende periodes. Wat moeten we hiermee aan? Heeft God soms meerdere tongen, waardoor de ene profeet een stel waarheden heeft gekregen, en een andere profeet een ander stel, en heeft God daarom verschillende feiten aan verschillende mensen onthuld? Of waren het verschillende Goden die tot verschillende profeten spraken? Welke waarheid moet ik geloven, en welke niet? Daarbij, waarom zou ik er überhaupt een geloven, aangezien er zo veel verschillende versies zijn, die geen van allen geverifieerd kunnen worden? Volgens een zeker geloof zal ik naar de hemel gaan als ik een bepaald pad volg. Dat vereist ten eerste dat ik moet geloven dat ik na de dood van het lichaam nog zal bestaan. Vervolgens moet ik geloven dat de hemel bestaat en dat ik het leuk zal

vinden om daar te zijn. Dit is een doorlopende serie van niet-verifieerbare geloofspunten. Je kunt best een geloof hebben dat niet verifieerbaar is, maar is het redelijk om iemand anders te bekeren tot een niet-verifieerbaar geloof?

De hemel is geen eindbestemming

Omdat het niet mogelijk is te bewijzen dat de hemel niet bestaat, laat staan dat hij wel bestaat, kunnen we de geschriften het voordeel van de twijfel geven en accepteren dat er een hemel is. De Veda's vertellen ook dat er een hemel bestaat, maar zeggen erbij dat de hemel niet ons uiteindelijke doel is. De hemel is slechts tijdelijk, omdat het een plaats is binnen tijd. Je gaat erheen en je keert weer terug. En omdat het geen eindbestemming is, is elke inspanning om de hemel te bereiken zinloos volgens de Veda's. Dus hoewel de Veda's methodes aanreiken om de hemel te bereiken, geven ze ook de beperkingen ervan aan, en adviseren ze je om goed na te denken waarom je naar de hemel zou willen.

Je kunt het idee hebben 'ik wil naar de hemel omdat ik mezelf op dit moment niet oké vind.' Waarom probeer je dan niet oké te worden? Je hebt hier zo veel tijd beschikbaar om daaraan te werken. 'Ik denk niet dat ik ooit oké zal zijn.' Je hebt dus twee conclusies getrokken: 'Ik ben niet oké' en 'ik denk dat ik nooit oké zal zijn.' Waar zijn je conclusies op gebaseerd? 'Ik ben inmiddels de veertig gepasseerd.' Wat betekent het om ouder dan veertig te zijn? Je realiseert je dat je pogingen om blijvend geluk te creëren niet gewerkt hebben. Je voelt je nog steeds incompleet. Als je een Indiër bent, ben je wellicht naar de Verenigde Staten geëmigreerd. Je hebt je green card¹ bemachtigd, waarvan je dacht dat als je die eenmaal had, alles goed zou komen. Maar zelfs nadat je hem kreeg, ben je niet veel veranderd. Toen dacht je dat je door te trouwen oké zou worden; dat je dat ongrijpbare eeuwige geluk zou ontdekken. Maar ook het huwelijk gaf je niet het gevoel 'ik ben volkomen oké'. Toen dacht je dat je met een kind oké zou zijn. En nu je dat kind eenmaal hebt voel je je wel oké, maar ook weer niet oké. Vervolgens zeg je: 'Swamiji, nu ik een kind heb, wil ik niet in

¹ Permanente verblijfsvergunning voor de Verenigde Staten.

Amerika blijven – ik wil terug naar India.’ Prima, ga maar terug naar India. ‘Ik kan nu nog niet terug, Swamiji. Ik wil eerst wat meer geld sparen voordat ik terugga.’ Wanneer zul je dat extra geld bij elkaar hebben, zodat je zorgeloos naar India kunt en je kind daar een opleiding kunt geven? Elk jaar weer stel je de reis uit. Je kind is inmiddels een tiener. Hij komt rond elf of twaalf uur ’s nachts thuis, en dan valt er niet eens met hem te praten. Hoe krijg je hem dan mee naar India? Wanneer ga je met die tiener praten?

Met dergelijke ervaringen is het logisch dat je nu een midlifecrisis hebt. Niet dat er daarvoor geen crises waren, maar toen dacht je altijd nog dat je ze kon oplossen. Wanneer je de middelbare leeftijd bereikt, ontdek je dat je inspanningen niet gewerkt hebben. En je psychologische systeem wacht ook niet totdat je je leven op de rit hebt. Op deze leeftijd spelen allerlei psychologische problemen op; onopgeloste kwesties uit je kindertijd komen naar de oppervlakte. En dus voel je je niet alleen niet oké, je concludeert ook dat er geen mogelijkheid meer is om oké te worden. En wanneer iemand je vervolgens een belofte doet dat je in de hemel oké zult zijn, dan zul je daar gretig in geloven. Je klampt je aan dat geloof vast alsof je leven er vanaf hangt. Je hoopt dat je naar de hemel gaat zodat je gelukkig kunt worden, en tot die tijd leef je als een zombie, omdat dat geloofssysteem je geen hoop biedt voor dit leven zelf. Het vertelt je alleen wat je moet doen om toegang tot de hemel te krijgen. Zelfs na het volgen van alle instructies zul je moeten wachten op de dag des oordeels.

Vedanta weerlegt de overtuiging over jezelf dat je beperkt bent

De tweevoudige conclusie ‘ik ben niet in orde en ik zal nooit in orde zijn’ is een overtuiging waar mensen op de een of andere manier mee leven. De *śāstra* trekt deze overtuiging in twijfel en vraagt of je het wel goed hebt onderzocht voordat je tot deze conclusie kwam. Misschien zeg je, ‘Ja, ik denk voortdurend na over mezelf. Er gaat geen dag voorbij dat ik niet over mezelf nadenk. Elke ochtend, wanneer ik wakker word, denk ik aan het leven dat ik leid en vraag ik me af waarom ik mijn bed uit zou gaan.’ Deze verkeerde overtuiging over jezelf is vastgesteld zonder grondig onderzoek. Omdat je de conclusie hebt getrokken zonder de aard van jezelf te

onderzoeken, is het slechts een idee. En het is een heel gangbaar idee. Dat waar je je rechtstreeks gewaar van bent – een fysiek lichaam, geest en zintuigen – dat lijkt je te zijn. Je voelt je er door beperkt en daarom voel je je een onbetekenend persoon. Vanzelfsprekend gaat het dan allemaal niet oké met je.

De visie van Vedanta weerlegt het idee dat je over jezelf hebt volledig. En wat Vedanta zegt is verifieerbaar. Hoewel er andere tradities kunnen zijn die ook zeggen dat je onbegrensd bent, is alleen Vedanta een onderwijs traditie, een kennismiddel, die het mogelijk maakt te begrijpen dat je onbegrensd bent. De woorden van de *śāstra*, gehanteerd door de leraar, onthullen dat het niet waar is wat je over jezelf denkt, en dat je in werkelijkheid het geheel bent. Terwijl je naar de woorden luistert verifieer je het feit voor jezelf. Omdat jij het onderwerp bent waarover gesproken wordt, is het verifieerbaar. Vedanta heeft het niet over de hemel, maar over jou, degene die naar de hemel wil. Het onderwijs laat je zien dat het dagelijks nastreven van plezierige situaties in feite een zoektocht is naar jezelf.

Je houdt niet van objecten of mensen, maar van het tevreden zelf

‘Alles is geliefd vanwege de liefde voor het zelf.’² Deze woorden zijn toegeschreven aan de wijze Yājñavalkya. In de *Bṛhadāraṇyaka upaniṣad* is hij in dialoog met zijn vrouw Maitreyi. Hij vertelt haar over zijn voornemen om te vertrekken naar het bos en een *sannyāsī* te worden, zodat hij *mokṣa*, bevrijding of vrijheid, kan bereiken. Hij doet afstand van zijn immense vermogen, en legt uit dat hij haar de helft van zijn rijkdom, grond en vee nalaat. Maitreyi merkt op dat de dingen die hij achterlaat kennelijk geen waarde meer voor hem hebben, en ze vraagt hem of zij dezelfde vrijheid zal bereiken door vast te houden aan de dingen die hij achterlaat. Hij antwoordt dat dat niet het geval zal zijn. Ze vraagt zich vervolgens af waarom ze dan aan die dingen zou vasthouden, aangezien ze daarmee geen vrijheid zal bereiken. Ook zij wil die kennis die tot bevrijding leidt en

² *ātmanastu kāmāya sarvaṃ priyaṃ bhavati* (Bṛhadāraṇyaka upaniṣad 2.4.5)

ze vraagt Yājñavalkya om haar te onderwijzen. Dat was het moment waarop hij zei: 'Alles is geliefd vanwege de liefde voor het zelf.'

Wanneer je van een object houdt, dan doe je dat voor jezelf, niet voor het object. Je denkt misschien dat je van objecten en mensen houdt vanwege wat of wie ze zijn, maar in feite hou je van jezelf. Yājñavalkya somt een lange lijst op van dingen die mensen in hun leven doorgaans nastreven. Al die dingen doe je enkel voor jezelf. Dat je van je partner houdt, is in je eigen belang; dat je van je zoon houdt is in je eigen belang. Alles waar je maar van houdt is niets anders dan een reflectie van je eigen liefde.

Wanneer iemand je tevreden stelt, dan wil je bij die persoon zijn, want je verlangt naar het tevreden zelf. Het is het tevreden zelf waar je van houdt. Als iemand je niet aanstaat, zul je dan zeggen 'Ik hou van je'? Lang geleden zei je tegen diegene 'Ik hou van je' en jullie gingen trouwen. Na een tijdje mompelde je nog 'Ik hou van je.' Nu ben je ontevreden en zeg je 'Ik accepteer dat je er bent, maar laten we elkaar wat ruimte geven.' Het is een beleefde manier om te zeggen 'Hoepel op.' Net zoals iemand die dood varken eet, het schnitzel noemt om walging of schuldgevoel te vermijden. Het is zeker mogelijk om op een prettige manier over onplezierige dingen te praten, maar je kunt onmogelijk zeggen: 'Ik hou van je, want je maakt me zo ongelukkig.' Het feit dat ik dit niet kan zeggen toont aan dat ik niet van het object hou, maar van het tevreden zelf.

Het tevreden zelf is mijn ware natuur

Soms ben ik tevreden, soms ontevreden. Wat is mijn ware natuur? Is het tevreden zelf mijzelf, of is het ontevreden zelf mijzelf? Als ik het ontevreden zelf ben, dan zou ik tevreden moeten zijn met wat ik ben. Dan zou ik gelukkig moeten zijn wanneer ik ontevreden ben; ik zou me er niet ongemakkelijk door moeten voelen. Maar ik voel me helemaal niet op mijn gemak wanneer ik ontevreden ben. Dat bewijst dat het ontevreden zelf niet mijzelf is. Het tevreden zelf is mijzelf. In die momenten dat je tevreden bent, is enkel het zelf aanwezig. Dat zelf is niet het gebrekkige zelf dat je gewoonlijk als jezelf ziet. Integendeel.

Ook al zeg je ‘Ik ben niet oké’, toch ben je af en toe gelukkig. In die geluksmomenten is het zelf een tevreden zelf waaraan niets mankeert. Je hebt niets te klagen over dat zelf, en daarom is dat zelf jezelf. Maar omdat je dat zelf door onwetendheid over het hoofd ziet, is het nodig dat je de ware natuur van jezelf leert kennen.

Drie middelen voor zelfkennis

En dus zegt Yājñavalkya tegen Maitreyi: ‘Mijn liefste, het zelf moet worden gezien.’³ ‘Zien’ betekent hier ‘kennen’. Het zelf moet net zo duidelijk voor je zijn, als een bloem die je in je hand ziet. Hoe kun je dat bereiken? ‘*Śrotavyaḥ mantavyaḥ nididhyāsityaḥ* – door over het zelf te horen, de kennis te analyseren en erop te contempleren.’ *Śrotavyaḥ* – luister naar de onthullende woorden van de *śāstra*, uitgesproken door een leraar die de waarheid van die woorden kent. *Mantavyaḥ* – alle twijfels dienen weggenomen te worden, zodat je de waarheid van het zelf cognitief kunt verwerken. En, *nididhyāsityaḥ* – contempleer op de kennis, zodat je zeker weet dat jij dat zelf bent. Contemplatie onthult oude denkpatronen die een belemmering vormen bij de verwerking van de nieuw ontdekte waarheid over het zelf. Je hebt jezelf gehypnotiseerd tot de overtuiging ‘ik ben niet oké’, en de wereld lijkt die overtuiging continu te bevestigen. Dus moet ik mezelf dehypnotiseren, door eerst te weten wat ik ben en vervolgens een leven te leiden dat bevorderlijk is voor deze deconditionering. Dit is het doel van *śravaṇam*, *mananam*, *nididhyāsanam*.

Vedanta is een verifieerbaar kennismiddel

Zoals gezegd kun je de waarheid niet toevallig ontdekken – je moet haar te horen krijgen van een leraar die haar kent. En je moet haar zelf verifiëren. Aangezien Vedanta een kennismiddel is waarmee je deze verifieerbare waarheid kunt verkrijgen, wat voor bezwaar kun je hebben tegen het gebruik ervan? Als je goed kunt nadenken en begrijpt hoe een kennismiddel werkt, dan zul je er geen enkel probleem mee hebben. Je hoeft het kennismiddel enkel te gebruiken om erachter te komen of het werkt. Ik

³ *ātma vāre draṣṭavyaḥ* (Bṛhadāraṇyaka upaniṣad 2.4.5)

weet bijvoorbeeld heel goed dat ik mijn ogen nodig heb om kleur te kunnen zien, en niet mijn oren. Mijn ogen zijn een kennismiddel voor het kennen van kleur. Moet iemand me daar nog van overtuigen? Heb ik daar nog extra bewijs voor nodig? Nee. Het openen van mijn ogen is genoeg. Ik ben de enige autoriteit die kan bepalen of ik kan zien of niet.

Dit werd me pas echt goed duidelijk toen ik een oogonderzoek onderging. Ik kocht mijn bril altijd in India. Voor 1000 roepies kun je daar naar een opticien en krijg je een bril mee. Als je iets avontuurlijker bent, dan koop je je bril voor 100 roepies (anderhalve euro) bij een straatverkoper. In steden als Bombay staan er verkopers op de stoep met allerlei soorten brillen, die je een voor een kunt uitproberen. Dus dan neem je een leesboek mee om te testen welke bril het beste is en kom je thuis met een montuur met glazen voor 100 roepies. Maar ik dacht dat ik beter iets meer kon uitgeven door naar een opticien te gaan. Toen gaf iemand mij het advies: 'Swamiji, je moet je bril in de Verenigde Staten kopen, in plaats van in India. Je betaalt dan wel meer, maar dat is het meer dan waard, geloof me. Op die manier zul je de perfecte bril krijgen.' En dus, toen ik in de Verenigde Staten was, ging ik naar de opticien. Ik was erg onder de indruk van de speciale stoelen, lichten en instrumenten. Ik dacht: dit wordt het helemaal. Dit keer zal ik echt de juiste bril krijgen. Vroeger was ik namelijk nooit overtuigd dat ik de juiste bril gekozen had. En nu dacht ik dat deze opticien, met zijn expertise en al zijn instrumenten, wel voor mij zou gaan bepalen welk soort bril ik nodig had. Ik dacht dat mijn subjectiviteit er dit keer niet bij betrokken zou zijn, en dat de bril op een objectieve manier voor mij gekozen zou worden. De opticien vroeg me om in de stoel te gaan zitten. Met een lamp en wat andere instrumenten onderzocht hij mijn ogen. Ik was onder de indruk. Hij gaat me vast een goede bril geven, dacht ik. Toen plaatste hij een groot leeg montuur op mijn neus en stopte er een paar lenzen in.

'Kun je zien?', vroeg hij.

'Ja, ik kan zien.'

Toen verwijderde hij de lenzen en stopte een ander paar in het montuur.

Hoe zie je nu?', vroeg hij.

‘Ik denk dat ik nu beter zie.’

Een nieuw paar lenzen kwam tevoorschijn.

‘Hoe zie je nu?’

‘Ik denk dat de vorige beter was.’

Een volgend paar werd in het montuur gestoken.

‘Oké, hoe zie je nu?’

‘Ik denk dat deze beter is.’ Beter dan wat? Ik ben nu al een paar van de betere lenzen vandaan. Dit is lastig. ‘Deze is beter’, zei ik.

‘Oké, hoe zie je nu?’

‘Oh, ik denk dat deze beter is.’

‘En nu?’

‘De vorige was beter.’

Weer een andere lens.

‘En nu?’

‘Ik denk dat de eerdere die ik genoemd had beter is.’ Maar er waren al twee eerdere die beter waren. En nu weten we niet welke de beste is, want we kunnen het allebei niet bijhouden. Uiteindelijk, toen ik hem niet verder in verlegenheid wilde brengen en ook geen zin meer had om nog te blijven zitten, kwamen we een bril overeen. En zo kwam ik dus aan een bril. Een exemplaar waarmee ik een olifant niet over het hoofd kan zien.

Het punt is dat ik de enige ben die kan bepalen of mijn ogen kunnen zien. Aangezien mijn ogen de autoriteit zijn, moet ik mijn ogen gebruiken om erachter te komen of ze zien of niet. Simpel. Op dezelfde manier moet ik mijn oren gebruiken om erachter te komen of ze horen of niet. Als je naar een oorarts gaat, is de procedure vergelijkbaar met die van de opticien. Vroeger gebruikte de oorarts een stemvork bij het onderzoeken van je oren. De arts liet de vork zingen, plaatste hem bij je oor en vroeg: ‘Kun je dit horen? Kun je dit horen?’ Nu geven ze je een koptelefoon die

verbonden is aan een machine. Vervolgens drukken ze op een knop en zeggen ze: 'Kun je dit horen?'

'Ja.'

'En kun je dit horen?'

Het is wederom aan mij om te bepalen of ik hoor of niet. Of mijn ogen zien of niet, of mijn oren horen of niet, ik ben de enige die het kan weten.

Je valideert een kennismiddel door het kennismiddel te gebruiken. Zo kom je erachter of het werkt of niet. Als Vedanta, de woorden van de *śāstra*, een kennismiddel zijn, dan moet je ze gebruiken en bepalen of ze werken of niet. Het onderwerp van Vedanta is namelijk verifieerbaar; het onderwerp ben je zelf. Je zult de woorden moeten gebruiken om te zien of ze werken of niet. Tot die tijd kun je niet beweren dat ze niet werken of dat ze onwaar zijn. Dus een kennismiddel heeft het bewijs in zich. Het valideert zichzelf door precies te doen wat het moet doen.

De onderwijsmethode van Vedanta

Nu kan er een vraag opkomen. Een student zou kunnen zeggen: 'Swamiji, ik heb naar Vedanta geluisterd, maar het heeft niet gewerkt.' Deze verklaring kan bewijzen dat Vedanta niet heeft gewerkt, omdat het niet waar is wat Vedanta zegt, of omdat er nog niet is voldaan aan een bepaalde voorwaarde. Het zou kunnen dat mijn geest er nog niet klaar voor is. Het zou ook kunnen dat degene die Vedanta onderwees degene is met een probleem. Ik denk namelijk niet dat een leraar die het onderwerp van Vedanta echt kent, niet in staat zal zijn om exact te onthullen wat er onthuld moet worden. Er is een methode; een sterk ontwikkelde en zeer technische onderwijsmethode. De leraar creëert eerst een context en onderwijst vervolgens de natuur van het zelf. Het creëren van de context is essentieel wil het onderwijs werken. Hoewel het niet moeilijk is om het onderwijs te begrijpen, vraagt het om een zekere technische vaardigheid om de methode, die ontvouwt wie je bent, te gebruiken. Dat komt omdat je bent wat je wilt zijn.

Wat je wilt kennen ben je zelf. Het is je essentie, het subject, de kenner, en het is vrij van elke beperking. Er is niets bij je vandaan, en toch ben je onafhankelijk van alles – deze twee feiten moeten volledig ontvouwd worden. Alles wat er is ben jij, en jij bent onafhankelijk van alles wat er is. Als je niet onafhankelijk van alles was, dan zou je niet eens kunnen bewegen zonder dat alles en iedereen met je zou meebewegen. Maar aangezien je onafhankelijk bent van alles, kun je het begrip hebben dat alles jezelf is en tegelijkertijd volkomen vrij zijn. Jij bent het geheel. Je zult dit moeten ontdekken.

Toekenning en weerlegging; de methode voor zelfkennis

Om tot deze ontdekking te komen gebruiken we een methode genaamd ‘toekenning en weerlegging’ (*adhyāropa-apavāda*). Je hebt geconcludeerd dat je het lichaam met de geest en zintuigen bent. Dit accepteren we, maar vervolgens weerleggen we elk deel afzonderlijk, door je te laten zien dat ze niet iets anders zijn dan jou, maar wel afhankelijk zijn van jou voor hun bestaan. Jij wordt niet door ze beperkt. Het zijn allemaal beperkende toevoegsels (*upādhis*) die je aanziet voor jezelf, maar die uiteindelijk weerlegd worden. Ze beperken je niet, want ook al is wat weerlegd wordt jou, jij bent meer dan wat weerlegd wordt. Daarom beperken ze jou niet. Deze ‘toekenning en weerlegging’ wordt op elk niveau toegepast, totdat je begrijpt: de gehele wereld is mij; ik ben niet de wereld.

Op het niveau van het fysieke lichaam, op het niveau van tijd, op het niveau van ruimte, op het niveau van het universum, op het niveau van mijn kennis, op het niveau van mijn geheugen, op het niveau van mijn onwetendheid – op alle niveaus zie ik: dit is mij, maar ik ben meer dan dit alles. Dat geeft me vrijheid. Op elk niveau ontdek je dat al die dingen jou zijn, en wanneer ze weerlegd worden, ontdek je dat jij meer bent dan wat is weerlegd. Je bent niet afhankelijk van wat is weerlegd. B is A, A is niet B. Wat is weerlegd, wordt *mithyā* – dat wat afhankelijk is van jou. En wat je ontdekt, wordt *satyam*, werkelijk.

Voorbeeld van een acteur op het toneel

Een illustratie hiervan is de relatie tussen een acteur en zijn rol. De rol is totaal afhankelijk van de acteur. Hoewel het script diverse problemen opwerpt, beperken ze zich tot de rol; ze horen niet bij de acteur. Zo kan de acteur vrijwillig de rol van een bedelaar aannemen en zelfs beter bedelen dan een echte bedelaar. Hij bestudeert alle bedelaars over de hele wereld en kiest voor zijn rol de beste vorm van bedelarij uit. Hij voegt alle kennis bij elkaar, en samen met zijn toneeltalent en wat ondersteunende muziek beeldt hij de meest authentieke bedelaar uit. Geen enkele echte bedelaar kan zijn optreden evenaren. Tegelijkertijd echter, ziet hij zichzelf niet als bedelaar. Hij weet dat hij rijk is, en dat hij rijker zal worden door een uurtje of twee de rol van een bedelaar te spelen. Het is een makkelijke rol. Hij heeft geen uitgebreide make-up nodig, en ook geen kostuum – zijn favoriete spijkerbroek voldoet uitstekend.

Dus wanneer hij de rol van een bedelaar speelt, wordt hij niet werkelijk beïnvloed door het script. Wat er ook maar plaatsvindt op het podium, met hem gebeurt niets. Sterker nog, hij geniet ervan om een tijdje een bedelaar te zijn. Wat betekent dit? Terwijl B wel A is, is A niet B. Terwijl het bestaan van de bedelaarsrol afhankelijk is van de acteur, is de acteur geen bedelaar. Hij is meer dan de rol. Met behulp van dit voorbeeld kunnen we begrijpen wat het betekent om jezelf te kennen als de werkelijkheid die alles bestaan geeft. Hoewel al deze dingen niet iets anders zijn dan mij, word ik door geen van allen beperkt.

Zelfkennis geeft me vrijheid

Deze kennis, dat ik de werkelijkheid van alles ben en tegelijkertijd vrij ben van alles, geeft me vrijheid. En Vedanta is de methode om deze kennis te verkrijgen. Vedanta is niet domweg een verzameling woorden. Het bestaat weliswaar uit woorden, maar het zijn geen beschrijvende woorden; het zijn gehanteerde woorden. Je gebruikt de woorden om ze vervolgens weer weg te nemen. Je gebruikt ze, neemt ze weg, en zorgt dat ze blijven hangen op het punt waar dat nodig is. De geschreven woorden hebben op zichzelf niet het vermogen om je de waarheid te laten zien. De gehele Vedische traditie

is een mondelinge traditie, want het onderwijs werkt niet door de woorden simpelweg te lezen. Boeken kunnen nuttig zijn ter ondersteuning van het onderwijs, maar het is noodzakelijk je bloot te stellen aan de woorden afkomstig van een leraar die ze hanteert. Daarom zegt de *Muṇḍaka upaniṣad*:

‘Door ervaringen die zijn verkregen door handeling en meditatie te analyseren, bereikt een emotioneel volwassen mens objectiviteit. Hij of zij begrijpt dat wat niet gecreëerd is, niet bereikt kan worden door een handeling. Daarom, voor kennis van de niet-gecreëerde werkelijkheid, zou hij of zij op een gepaste manier een leraar moeten benaderen die goed onderlegd is in de geschriften en die standvastig is in zelfkennis.’⁴

Het belang van een gekwalificeerde leraar

De geschriften moedigen ons aan om naar een leraar te gaan die deze woorden op de juiste manier kan hanteren, en die niet domweg met de woorden stroomt.

Stel dat je naar mij komt en vraagt: ‘Swamiji, wat is *ātman*?’, en ik zeg vervolgens: ‘*Ātman* is de eeuwige, onsterfelijke, opperste, oneindige gelukzaligheid.’ Dan heb ik je niets onderwezen en heb jij niets geleerd. Een heleboel leraren maken dit soort statements, soms door al deze woorden aan elkaar te rijgen, soms door ze gewoon een voor een op te noemen.

‘Jij bent eeuwig.’

‘Wat is eeuwig, Swamiji?’

‘Eeuwig is onsterfelijk.’

‘Wat is onsterfelijk, Swamiji?’

‘Eeuwig. Het is oneindig.’

‘Waarom zou ik het oneindige moeten kennen, Swamiji?’

‘Omdat het gelukzaligheid is.’

⁴ *parīkṣya lokān karmacitān brāhmaṇaḥ, nirvedamāyām nāstyakṛtaḥ kṛtena tadvijñānārthaṃ sa gurumeva abhiyagacchet, samitpāṇiḥ śrotriyaṃ brahmaṇiṣṭham* (Muṇḍaka Upaniṣad 1.2.12)

‘Oh, hoe kan ik die gelukzaligheid bereiken, Swamiji?’

‘Je moet het ervaren.’

‘Hoe kan ik het ervaren, Swamiji?’

‘Wanneer je geest niet denkt.’

Nou, dit is dus allemaal flauwekul. ‘Eeuwig, onsterfelijk, oneindig bewustzijn’ is nietszeggend. Het is alsof je een cassette recorder een diepzinnige boodschap laat afspelen, maar dan op hoge snelheid, zodat de boodschap niet te ontcijferen is. Een leraar die op deze manier met woorden strooit heeft geen idee waar hij of zij het over heeft. Daarom zegt het vers dat het onderwijs van iemand moet komen die precies weet waar het over gaat.

De Bhagavad Gita: Arjuna’s verhaal is jouw verhaal

De Bhagavad Gita heeft ons ook iets te vertellen over dit onderwerp. Van alle achttien hoofdstukken behoeft alleen het eerste hoofdstuk geen uitleg door een leraar. Het eerste hoofdstuk beschrijft Arjuna’s verhaal en kun je vervangen door je eigen verhaal. Je kunt zelf je eigen eerste hoofdstuk schrijven, je eigen autobiografie, waarin je vertelt waar je bent geboren en wat belangrijke gebeurtenissen in je leven zijn geweest. En vervolgens vraag jij aan Krishna: ‘Ik ben uw *śiṣya*, uw student, ik geef me over aan u; alstublieft, onderwijs mij.’⁵ Overmand door hulpeloosheid, verward over wat juist en onjuist is, vraag ik u:⁶ alstublieft onderwijs mij datgene dat goed voor mij is. Het is me heel duidelijk dat ik dit verdriet niet kan oplossen met de middelen die ik tot nu toe gebruikt heb. Help mij alstublieft, ik ben uw student.’ Dus het eerste hoofdstuk van de Gita is jouw hoofdstuk. Arjuna is vervangbaar door ieder ander. Daar heb je geen leraar voor nodig; je hebt alleen jezelf nodig.

⁵ *śiṣyas te’ham śādhi mām tvām prapannam* (B.G. 2.7)

⁶ *kārpaṇya-doṣopahata-svabhāvaḥ prcchāmi tvām dharma-sammūḍa-cetāḥ* (B.G. 2.7)

Het onderwijs van de Bhagavad Gita begint bij het tweede hoofdstuk. ‘Je hebt verdriet over dat wat geen verdriet verdient, al spreek je wijze woorden.’⁷ De leraar zegt: je hebt verdriet zonder gegronde reden. Dan zeg jij: ‘Beweert u dat ik geen echte reden heb voor mijn verdriet? Die heb ik wel hoor. Ik heb mijn baan verloren en ik verwacht niet dat ik nog een andere zal vinden. Ik moet mijn hypotheek betalen. Natuurlijk zijn dit wel gegronde redenen om verdrietig te zijn. Hoe kunt u nu stellen dat ik geen redenen heb?’

Er zijn situaties in je leven die je moet overdenken en uitdagingen om aan te gaan, maar je hebt geen reden om verdrietig te zijn.

‘Oh, wilt u nog meer argumenten voor mijn verdriet horen?’

Geen enkele reden is groot genoeg om jou verdrietig te maken.

‘Wat?!’

Er bestaat geen reden die jou verdrietig kan maken.

‘Dat is een utopie. Iedereen heeft verdriet. Ik weet zeker dat u ook verdriet heeft.’

Hoe kom je daarbij?

‘Omdat u een mens bent.’

Je hebt de voorbarige conclusie getrokken dat je als mens verdrietig zou moeten zijn. Dit is een overhaaste conclusie. En het is een zelfmoordconclusie. Het is zoiets als een parachutist die een vliegtuig uitspringt en zijn parachute gaat niet open – hij springt naar een conclusie. Je kunt maar beter niet zulke overhaaste conclusies over jezelf trekken.

De leraar neemt de duisternis van onwetendheid weg

Om de openingszin van de Gita te kunnen begrijpen, moet je eerst alle zeventien hoofdstukken kennen. Om één vers te kunnen begrijpen, heb je de visie van alle verzen samen nodig. Echter, als je niet elk vers op zich

⁷ *aśocyān anvaśocas tvam prajñā-vādāṁśca bhāṣase* (B.G. 2.11)

kent, dan zul je de totale visie ook niet hebben. Als je niet elk vers leest, kun je niet de totale visie verkrijgen. En als je niet de totale visie hebt, kun je de betekenis van een enkel vers niet te weten komen. Dit is een kansloze situatie. Zoals een man die wacht met trouwen totdat hij geestelijk gezond is, maar zolang hij niet trouwt zal hij niet geestelijk gezond worden. Hier geldt hetzelfde principe. In deze situatie heb je een leraar nodig die het geheel kent. Die leraar kan je niet alleen het geheel, maar ook de betekenis van een los vers laten zien. Daarom wordt hij of zij 'guru' genoemd. De etymologische betekenis van het woord guru is als volgt: de lettergreep *gu* staat voor duisternis en *ru* staat voor degene die het wegneemt. Degene die duisternis (onwetendheid) wegneemt wordt *guru* genoemd.⁸

Wie was de eerste guru?

Vervolgens kunnen we ons afvragen hoe de guru aan deze kennis kwam. Heeft hij of zij het allemaal zelf uitgevogeld, vers voor vers? Als dat zo is, dan kan de student het ook. Maar zo zit het niet. De guru heeft de kennis van de *śāstra* van zijn guru ontvangen. Of van haar guru. In India waren veel vrouwelijke gurus. De kennis van het zelf heeft niets te maken met man of vrouw zijn.

Nu kun je een volgende vraag stellen: 'Wie was de eerste guru?' Ik zeg dat de eerste guru de leerling van zijn guru was. Als je vervolgens aandringt, dan stel ik je de tegenvraag: 'Wie was de eerste vader?' Weet wel dat vader ook 'moeder' inhoudt. Beide ouders waren immers nodig. Je kunt je voorouders traceren tot je niet verder kunt. Uiteindelijk zul je moeten zeggen dat de eerste vader iemand was die geen oorzaak had. De 'oorzaak zonder oorzaak' is de eerste vader.

Dakṣiṇāmūrti, de oorzaak van het universum en bron van alle kennis

De Veda's leren ons dat God, de oorzaak zonder oorzaak, zich manifesteert in de vorm van deze wereld en de oorzaak van alle kennis is. Eén van de

⁸ *gukāro andhakāraśca rukāras tannivartakaḥ* (Advayataraka upaniṣad, 16)

namen die we geven aan die oorzaak is Dakṣiṇāmūrti. Hij is de oorzaak en daarom is hij alle kennis, spirituele kennis in het bijzonder.

In deze symbolische vorm is God uitgebeeld als *aṣṭamūrti* - een vorm met acht aspecten. De eerste vijf aspecten zijn de vijf elementen waaruit de wereld is opgebouwd: *ākāśaḥ* – ruimte (inclusief tijd), *vāyuḥ* – lucht, *agniḥ* – vuur, *āpaḥ* – water, en *pṛthivī* – aarde. In dit Vedische model van het universum staan de vijf elementen niet los van God. In feite is het universum de vorm van God, welke is opgebouwd uit deze vijf elementen. De volgende twee aspecten zijn de zon en de maan. Als ik als individu naar de hemel kijk, dan springen de zon en de maan in het oog. De maan staat voor alle planeten behalve de aarde, en de zon symboliseert alle lichtgevende hemellichamen. Het achtste aspect ben ik, de *jīva* (individu) – degene die de wereld aanschouwt. Deze acht aspecten dienen begrepen te worden als één geheel. Dit is God.

Als we de vorm van Dakṣiṇāmūrti van dichtbij bekijken, dan zien we hoe de vijf elementen worden uitgebeeld. Ruimte wordt uitgebeeld door een trommel in zijn rechterhand. Om ruimte in een sculptuur uit te beelden moet de ruimte omsloten worden. De trommel omsluit lege ruimte, waardoor hij geluid kan produceren. Het tweede element, lucht, is afgebeeld met een haarband die Dakṣiṇāmūrti's haar op zijn plek houdt in de wind. In zijn linkerhand zie je een fakkel, als symbool voor vuur. Water wordt uitgebeeld door de rivier de Ganges, in de vorm van een Godin die je op het hoofd van Dakṣiṇāmūrti kunt zien. Het gehele beeld staat voor het element aarde. Dan zijn er vier mensen: Sanaka, Sananda, Sanātana en Sanatsujāta, de leerlingen van Dakṣiṇāmūrti, die aan de voet van de sculptuur zitten. De zon en maan zijn ook afgebeeld in deze vorm: aan de linkerkant van Dakṣiṇāmūrti vind je een maansikkel, en aan de rechterkant een cirkel die de zon voorstelt. Dus de vijf elementen, de twee hemellichamen en de *jīva* vormen samen de God van deze acht factoren die het geheel zijn.

Dakṣiṇāmūrti als de eerste leraar

Je kunt Dakṣiṇāmūrti vereren als God, degene die acht aspecten heeft, of je kunt hem als een leraar aanroepen, omdat hij ook in de vorm van een leraar is. Hij zit in de leraarhouding (*āsana*). Wat onderwijst hij? Kijk naar zijn handgebaar (*mudrā*). Het laat zien wat hij onderwijst. Zijn wijsvinger, de vinger waarmee we naar anderen wijzen, staat symbool voor het ego. De andere drie vingers staan voor je lichaam, geest en zintuigen. Je mag ze ook zien als de drie lichamen: grof, subtiel en causaal. Dit is waar het individu (*jīva*) zich mee identificeert. De duim vertegenwoordigt God. De duim staat op afstand van de overige vier vingers, maar tegelijkertijd hebben de vingers geen kracht zonder de duim. In deze *mudrā* in de rechterhand van Dakṣiṇāmūrti verbindt de duim zich met de wijsvinger en vormen ze samen een cirkel. Hiermee onderwijst hij dat de *jīva*, die zichzelf identificeert met het lichaam, de geest en zintuigen, het geheel is. De cirkelvormige *mudrā* is een visuele uitdrukking van het gehele onderwijs: *tat tvam asi*, ‘Dat zijt gij.’ Net als een cirkel heb je geen begin of einde; je bent het geheel. Dit is het laatste woord over jou. Niemand kan deze visie overtreffen; geen enkele cultuur kan haar overtreffen. Zelfs in de hemel kan deze visie niet overtroffen worden, want het geheel sluit de hemel in. Daarom heb jij hier het laatste woord, want jij bent alles. Je kunt het maar beter weten.

Dit onderwijs ligt besloten in de Veda’s, afgebeeld met de handgeschreven palmladeren in de linkerhand van Dakṣiṇāmūrti. Om het onderwijs te begrijpen heb je een geest nodig die bepaalde waarden en gedragingen heeft leren waarderen, en die het vermogen heeft ontwikkeld om op een juiste en consequente manier te denken. Dit vermogen kun je met verschillende spirituele methoden bereiken, wat hier wordt uitgebeeld met een *japa-mālā* (gebedssnoer). Het feit dat God als leraar is afgebeeld, laat zien dat men elke leraar beschouwt als een bron van kennis. En de leraar zelf zou God moeten beschouwen als de bron van kennis. Aangezien God zelf een leraar is, de eerste guru, is er een onderwijstraditie, en is er geen individueel ego betrokken bij het onderwijs.

Dakṣiṇāmūrti helpt je obstakels te overwinnen

Dakṣiṇāmūrti zit op een stier, die staat voor *tamas*, de kwaliteit van *māyā* die verantwoordelijk is voor onwetendheid. *Māyā* is de totale creatiekracht van de wereld en Dakṣiṇāmūrti bestuurt haar. In je streven naar de kennis van Vedanta zul je zeker obstakels tegenkomen. Dakṣiṇāmūrti reguleert alle mogelijke obstakels. Onder zijn voet houdt hij een mannetje in bedwang, *apasmara* genaamd, die belemmeringen in je leven opwerpt. Deze beeltenis geeft aan dat er belemmeringen zullen zijn, maar dat je ze beheersbaar kunt houden met de zegen van God, zodat ze je niet overweldigen. Er bestaat geen leven dat vrij is van obstakels, maar je hoeft jezelf er niet door uit het veld te laten slaan.

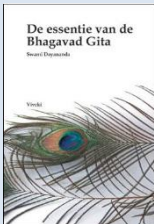
Dus de complete vorm van Dakṣiṇāmūrti roept God aan, als bron van alle kennis, de bron van alles, degene die het geheel is, en die je onderwijst dat jij het geheel bent. We roepen zijn zegen aan met als doel dat jij die bron in jezelf ontdekt. Als deze zelfontdekking je streven is, dan wordt je hele leven waardevol. Dit project van zelfontdekking zou iedereen moeten aangaan. Dit is de Vedische visie op de bestemming van de mens.

Auteur: Swami Dayananda Saraswati, www.dayananda.org

Oorspronkelijke titel: Lord Dakṣiṇāmūrti, source of spiritual knowledge

Vertaling: Manon en Rommert van Dijk, 2015

De essentie van de Bhagavad Gita

Swami Dayananda geeft in dit boek een klassieke interpretatie van de Bhagavad Gita. Hij duikt met grote bezieling en energie in het centrale thema en weet feilloos de belangrijkste verzen

te selecteren om haar boodschap naar voren te brengen.

ISBN 9789078555148, 192 blz, pb, €21,95

Emotioneel Volwassen

In dit boek laat Swami Dayananda zien hoe je kunt groeien tot een emotioneel volwassen mens: iemand die feiten aanvaardt en opgewekt door het leven gaat. Hij geeft

een uitgebreide uitleg van karma yoga aan de hand van de Bhagavad Gita.

ISBN 9789078555025, 146 blz, pb, €18,-

Kijk voor deze en andere boeken van Swami Dayananda op www.viveki.nl